

Bedrijfsnaam
t.a.v.
Straat/huisnummer
Postcode/Plaats

14UIT00418

Uw brief		Behandeld door	J. van der Heijden
Uw	--	Doorkiesnummer	(026) 32 60 111
Ons	--	Onderwerp	Controleverzoek explosieven Tweede Wereldoorlog
Bijlage(n)	--		
Datum	10 november 2014		

Geachte heer -,

Naar aanleiding van uw vraag naar de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven (hierna: CE) op de projectlocatie Plakse Wei te Bommel is een controleverzoek uitgevoerd. Dit controleverzoek betreft een toets aan de risicokaart CE van de gemeente zoals weergegeven in het Blind Guide™ systeem. Aanleiding voor dit controleverzoek zijn bodemroerende werkzaamheden die op deze locatie zullen plaatsvinden.

Voor het Blind Guide™ systeem is een grote hoeveelheid bronnenmateriaal geraadpleegd en verwerkt in een digitale inventarisatie- en bodembelastingkaart. Ook zijn op basis van een vergelijking van historisch luchtfotomateriaal, kaartmateriaal en huidig satellietbeeld eventuele bodemroerende werkzaamheden geïnventariseerd.

De door u aangeleverde gegevens is het onderzoeksgebied begrenst en op de Blind Guide™ kaart geprojecteerd. In de bijlage vindt u een weergave van de verschillende kaartlagen en de geconstateerde indicaties voor de aanwezigheid van CE.

NGE versus CE

In de praktijk wordt vaak de term NGE (Niet Gesprongen Explosieven) gehanteerd wanneer men doelt op de omgang met CE (conventionele explosieven). NGE is een overkoepelende term waarmee bijvoorbeeld ook explosieven voor terroristische doeleinden kunnen worden aangeduid. Voorliggend document heeft slechts betrekking op CE, ofwel (fabrieksmatig geproduceerde) explosieven die zijn achtergebleven als gevolg van oorlogshandelingen tijdens de Tweede Wereldoorlog, waarop de richtlijnen van het WSCS-OCE van toepassing zijn.

Begrenzing onderzoeksgebied

Op basis van de door u aangeleverde gegevens zijn het werkgebied en onderzoeksgebied als volgt begrenst:

Figuur 1. Het werkgebied (groen) en het onderzoeksgebied (blauw) anno 2012.

Oorlogshandelingen in Bommel en omgeving 1940-1945

Hieronder is een overzicht opgenomen van de verschillende oorlogshandelingen die in de periode 1940-1945 in Bommel en omgeving hebben plaatsgevonden.

DATUM	GEBEURTENIS
1940	
10/11 mei	Duitse troepen steken aanvankelijk met rubberboten en later met behulp van een militaire veerboot het Pannerdens Kanaal over. De Nederlandse troepen van Groep Betuwe trekken zich op 10 mei al snel terug. In de avond van 11 mei is de Betuwe door de Nederlandse troepen geheel ontruimd. ¹
1941	
	Geen relevante gegevens bekend
1942	
	Geen relevante gegevens bekend
1943	
	Geen relevante gegevens bekend
1944	
17 september	Operatie <i>Market Garden</i> gaat van start. Geallieerde luchtlandingstroepen landen ten westen van Arnhem, ten zuiden van Nijmegen en nabij Eindhoven.
20 september	Amerikaanse parachutisten (<i>82nd Airborne Division</i>) steken met canvas boten de Waal over nabij fort Hof van Holland (over de Waal) nemen de beide bruggen aan de noordzijde in gesteund door (Sherman) tanks van de <i>Irish Guards</i> . ²
21/22 september	Bij Elst en Bommel vinden gevechten plaats. Pantserwagens van de Britse <i>2nd Household Cavalry</i> slagen erin contact te maken met de op 21 september bij Driel gelande Poolse parachutisten. De Geallieerde opmars richting Arnhem wordt hervat. ³
22 september	Duitse troepen voeren een tegenaanval uit op Bommel. Deze aanval faalt door hevig Brits artillerievuur. ⁴
23 september	Duitse troepen richten de verdediging van Elst in. Bij Valburg worden gevechten geleverd. ⁵
23-24 september	Nabij Elst vinden zware gevechten plaats.
1-10-1944	Langs het gehele front voeren Duitse troepen een zware tegenaanval uit, die uiteindelijk door Brits artillerievuur en tegenaanvallen tot stilstand wordt gebracht. Door beide zijden wordt veelvuldig artillerie ingezet. Het <i>Schwerpunkt</i> van de aanval ligt bij Bommel. ⁶

¹ Jong, L. de, *Het Koninkrijk der Nederlanden*, Amersfoort, H. en Kamphuis, P., *Mei 1940*.

² Eversteijn, T., *Bombardementen, raketbeschietingen, neergekomen V-wapens en militaire vliegtuigverliezen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945* (2011). Revell, S, Everitt, C, *An Illustrated History Of The Kampfgruppe Knaust September To October 1944* (Renkum 2010), Kershaw, I., *It never Snows in September*, Saunders, T., *The Island. Nijmegen to Arnhem* (Barnsley 2002).

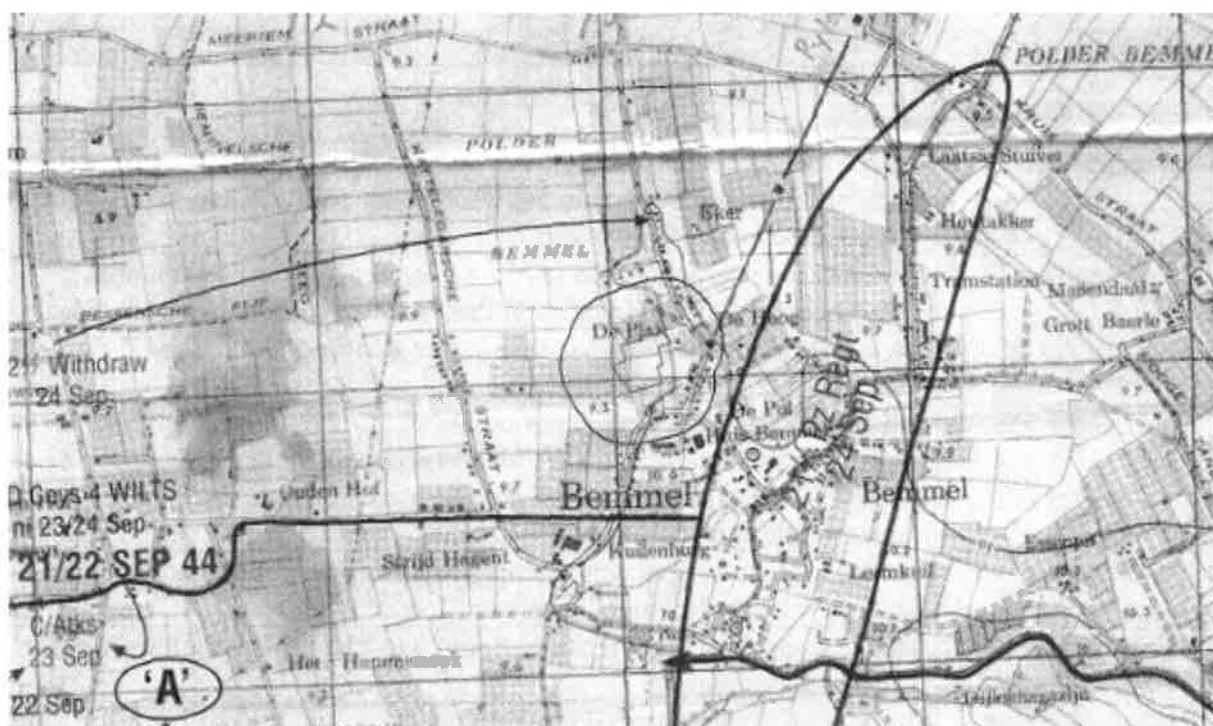
³ Brouwer, *Strijd om Elst*.

⁴ Saunders, *The Island*.

⁵ Everitt, C, Revell, S., *Retake Arnhem Bridge*.

⁶ Everitt, C, Revell, S., *Retake Arnhem Bridge*.

DATUM	GEBEURTENIS
6 oktober	Het front in de Betuwe stabiliseert.
2/3 december	Duitse <i>Sprengkommando</i> 's laten verschillende dijken langs de Rijn springen. ⁷ Een groot deel van de Betuwe, met uitzondering van de hoger gelegen gebieden loopt onder water.
4 december	6. <i>Fallschirmjager Division</i> krijgt de opdracht aan te vallen in de richting van Bemmelen en Haalderen. Deze wordt afgeslagen. De twee bataljons die deze aanval uitvoeren lijden zware verliezen. ⁸
1945	
2 april	Operatie <i>Destroyer</i> , de zuivering van de Betuwe, begint. De meeste Duitse troepen hebben zich reeds teruggetrokken. Zonder noemenswaardige gevechten wordt binnen twee dagen het oostelijke deel van 'het Eiland' gezuiverd. De opmars wordt met name gehinderd door vele mijnen en kraters. ⁹

Figuur 2. Kaart van de verschillende troepenbewegingen in de omgeving van het onderzoeksgebied. Aan de oostzijde van het onderzoeksgebied lag vanaf 24 september het front van het 21ste SS Panzer Regiment. De locatie Plakse Wei was in de periode september/oktober 1944 gelegen tussen de Geallieerde en Duitse linies. Bron: stafkaart 43rd (Wessex) Infantry Division.

⁷ De Jong, L., *Het koninkrijk der Nederlanden*, Deel 10.

⁸ Klep, C., Schoenmaker, B., *De bevrijding van Nederland 1944-45. Oorlog op de flank* ('s Gravenhage 1997).

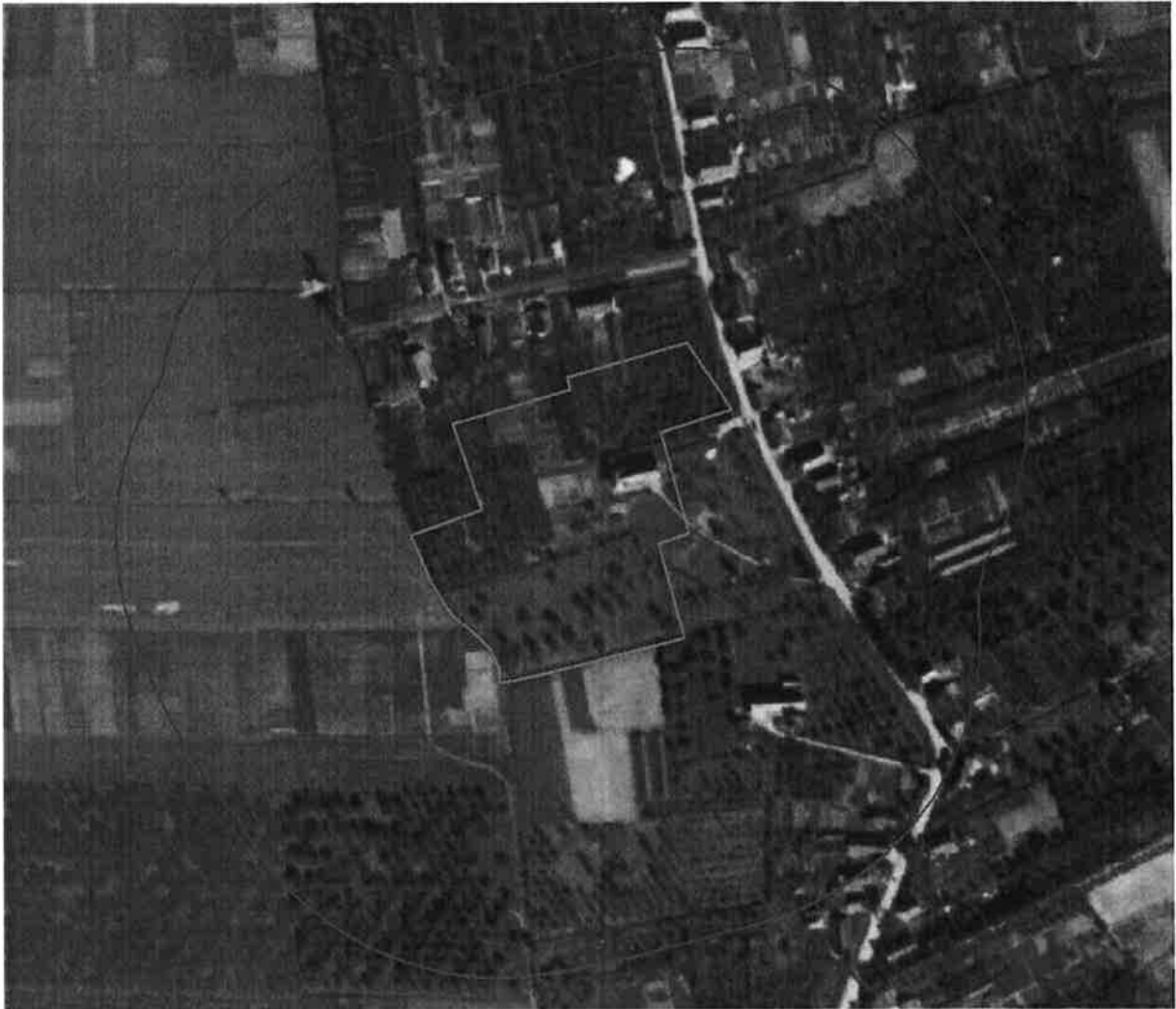
⁹ Ibidem.

Blindguide™

Bovenstaande gegevens zijn samen met archiefgegevens van de Hulpverleningsdienst, Luchtbeschermingsdienst, Mijnen- en munitieopruimingsdienst (MMOD), Explosieven Opruimingsdienst (EODD), etc. opgenomen in Blindguide™ en tezamen met de resultaten van de luchtfotoanalyse geprojecteerd op het huidige onderzoeksgebied. Hieronder is een serie afbeeldingen opgenomen die de resultaten in de verschillende kaartlagen weergeeft.

1944

Hieronder een weergave van het onderzoeks- en werkgebied op het luchtfotomateriaal van 19 september 1944, een dag voordat de oorlogshandelingen als onderdeel van Operatie Market Garden zich naar de Betuwe verplaatsten.

Figuur 3. Het onderzoeks- en werkgebied op 19 september 1944.

1945

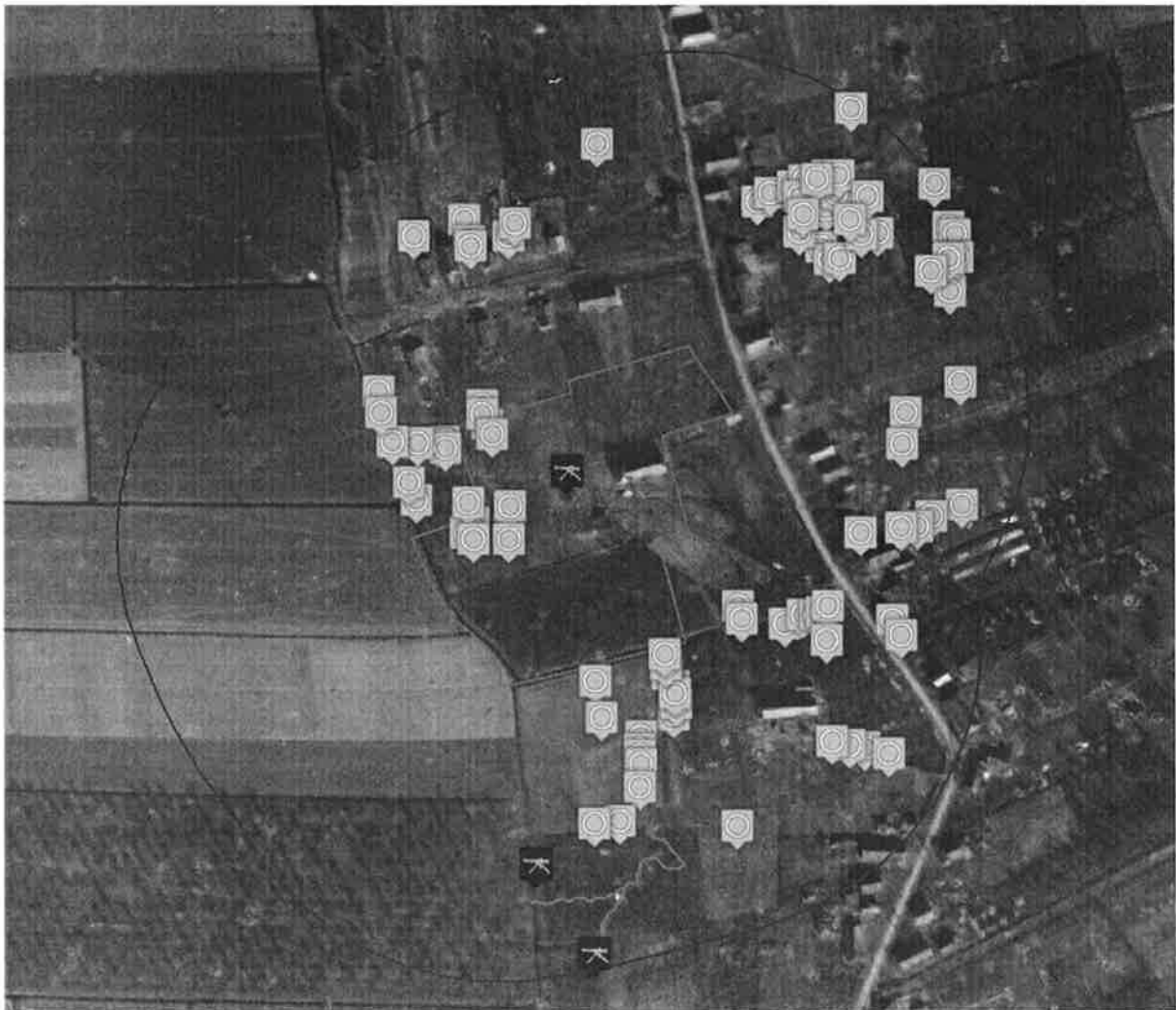
Binnen en in de directe nabijheid van het onderzoeksgebied zijn grote hoeveelheden verstoringen als gevolg van oorlogshandelingen zichtbaar.

Figuur 4. Het onderzoeks- en werkgebied op 15 maart 1945.

Stellingen, mangaten, schuttersputten en loopgraven

Binnen het onderzoeksgebied zijn verschillende mangaten en/of schuttersputten gesignaleerd. Bovendien is aan de linker-onderzijde van het onderzoeksgebied een militaire loopgraaf aangelegd. De locaties van de verschillende mangaten, schuttersputten en loopgraven kunnen worden beschouwd als zijnde verdacht op de aanwezigheid van CE in de vorm van infanteriemunitie, waaronder klein-kalibermunitie, handgranaten en draagbare anti-tankwapens.

Figuur 5. Binnen het onderzoeksgebied zijn vele mangaten/schuttersputten (geel), enkele wapenopstellingen (rood) en een loopgraaf gesignaleerd (oranje).

Artillerie-sectorenkaart

Ten behoeve van de verdediging van de Betuwe werd door de bevelhebber van SS-*Sturmabteilung* Oskar Schwappacher van de 21. *Batterie, SS-Artillerie Ausbildungs und Ersatz Abteilung V* (21ste batterij, SS artillerie trainings- en reserve regiment) een sectorenkaart samengesteld ten behoeve van de aanvraag van artilleriesteun. Het front, en enkele daarachter gelegen verkeersknooppunten of mogelijke verzamelplaatsen waren hierop ingedeeld in sectoren, waardoor op een snelle manier artillerievuur kon worden gegeven. Aan de zuidoostzijde van het onderzoeksgebied is een deel van artilleriesector Liane (A) gelegen. In dit gebied is een grotere concentratie van verschoten (Duitse) geschutmunitie te verwachten.

Figuur 6. De locatie van artillerie-sector Liane (A). De sector bestond in totaal uit vier deelgebieden, met de klok mee A, B, C en D.

Figuur 5. Uit de beschikbare archief- en literatuurgegevens, alsmede de luchtfotoanalyse is gebleken dat het gehele onderzoeksgebied is getroffen door beschietingen (paars).

Figuur 6. Als gevolg van deze beschietingen is vrijwel alle bebouwing binnen het onderzoeksgebied zwaar beschadigd geraakt (geel).

Meldingen en vondsten Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD)

Als gevolg van de beschietingen en andere oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied zijn in het verleden door de EODD reeds diverse malen CE aangetroffen.

Figuur 7. De locaties van de verschillende meldingen en ruiming van CE afkomstig uit het archief van de EODD.

In (de directe nabijheid van) het onderzoeksgebied werden onder andere aangetroffen/geruimd:

MORA/UO	BENAMING	LIGPLAATS	SOORT
20111354	Bg 20mm sb no.119	De Rosmolen 6	Geschutmunitie
19902828	Bpg 75mm	De Rosmolen	Geschutmunitie
19902828	Hgr Mills 36	De Rosmolen	Handgranaten
19912385	Bpg 75mm	De Rosmolen 26	Geschutmunitie
19912385	70 kkm div	De Rosmolen 26	Klein-kalibermunitie
19982332	AZ.1 bg 10,5 cm	De Plak 48	Geschutmunitie
19941242	Bg 81mm (8 cm)	De Plak 58	Geschutmunitie
19941242	Bom DM 18	De Plak 58	Afwerpmunitie

MORA/UO	BENAMING	LIGPLAATS	SOORT
19741941	Bg 2 cm	De Plak 62	Geschutmunitie
19750750	Hgr Mills 36	De Plak 62	Handgranaten
19883001	Schroot (mun)	De Plak	Schroot
19883001	Hgr mk.II	De Plak	Handgranaten
19951356	Bg 81mm mortier	De Plak	Geschutmunitie
19951356	Pbgr 2 cm	De Plak	Geschutmunitie
19900562	Schroot (mun)	De Plak	Schroot
19900562	Hgr Mills 36	De Plak	Handgranaten
19711038	Zoekactie EODD	Plakselaan 8	Onbekend
19720873	Bg 60mm mortier	De Plak 46	Geschutmunitie
19721297	Bg v. Mortier	De Plak 46	Geschutmunitie

Figuur 8. Het verdachte gebied als gevolg van de diverse oorlogshandelingen.

Figuur 9. In de periode 1945-heden zijn diverse bodemroerende werkzaamheden uitgevoerd, met name ten behoeve van de woningbouw, die invloed hebben op het verdachte gebied.

	Roering tot 30 cm –MV (kas, recreatie)
	Roering tot 50 cm –MV (bestrating)
	Roering tot 80 cm –MV (Bebouwing)
	Roering tot 1 meter –MV (Ontgraving watergang)
	Demping watergang (Verdacht)

Conclusie

Op basis van de in de inventarisatie- en bodembelastingkaart verwerkte gegevens concluderen wij dat het onderzoeksgebied Plakse Wei te Bemmelen kan worden beschouwd als verdacht op de aanwezigheid van conventionele explosieven. Alvorens op deze locatie bodemroerende werkzaamheden worden aangevangen dient derhalve een opsporing te worden uitgevoerd conform het gestelde in het *Werkveld Specifiek Certificatie Schema voor het systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven*, WSCS-OCE 2012 versie 1.

Wij vertrouwen er op hiermee aan uw vraag hebben voldaan. Voor verder informatie kunt u contact opnemen met ondergetekende.

Hoogachtend,

Adviseur OVV gemeente Lingewaard

J. van der Heijden

Kopie archief